

Eğitim Kurumlarında Görevli Öğretmenlerin Stres Yaşamalarına Neden Olan Faktörlerin Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

Halit Bağcı

MEB Eğitim Yöneticisi

halit17@hotmail.com, ORCID:0009-0002-7626-2050

Özet

Bu araştırmanın amacı, eğitim kurumlarında görevli öğretmenlerin stres yaşamalarına neden olan faktörlerin veri analizinin incelenmesidir. Öğretmenler çeşitli toplumsal, ekonomi ve teknolojik gelişmelere paralel olarak değişebilen eğitim ve öğretim anlayışları nedeni ile meslekî tükenmişlikler yaşayabilmektedir. Alanyazın irdelendiğinde öğretmen stresini etkileyen en önemli temel faktörlerin kişisel, çevresel ve meslekî nitelikli olduğu görülmektedir. Öğretmenler, eğitim ve öğretim hizmetlerindeki öğrenci-öğretmen ve okul-aile çatışmaları, meslektaşları ile ilişkilerindeki olumsuzluklar, disiplin sorunları, fiziki koşullardaki yetersizlik, bürokratik işlerin çokluğu, toplumun eleştirileri, kalabalık sınıflar, öğrencideki gelişim geriliği, eğitim kurumları üstündeki sosyal ve politik baskılar, müfredattaki hızlı değişimler, iş yükü fazlalığı, yetersiz maaş, idari desteğin yetersizliği, yöneticilerinden ve müfettişlerden takdir görüp görmeme durumu, öğretmenin sınıf içi kontrolü kaybettikleri inancı ve yönetimle alakalı kararlara katılımın yetersizliği, öğretmenin meslekî yetkinliklerine ilişkin algılarındaki eksiklik, başarı algısında yetersizlik, düşük seviyede meslektaş ve yönetim desteği, rol çatışması ve rol belirsizliği, öğrencinin duyarsızlığı, ilgisizliği, ortamı bozan ve zarar veren davranışı gibi yoğun sorunlardan dolayı meslekî stresler yaşayabilmektedir. Bu çerçevede İstanbul'da bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim kurumlarında görev yapan toplam 54 öğretmenin kurumsal stres kaynaklarının ortaya çıkarılması ve bu durumun çeşitli değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın evrenini İstanbul'da bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim kurumlarında görev yapan

öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırmada, elde edilen veriler ölçek formları ile toplanmıştır. Ölçek tablosunun ilk kısmında bireysel bilgiler, ikinci kısımda ise stresle baş etme ölçeği ile ilgili değerlendirme tablosu yer almaktadır. Analiz sonucunda katılımcı öğretmenlerin kurumsal stres düzeylerinin, alanyazında yapılan araştırmalardan el edilen sonuçlardan farklı olarak genel ortalamanın biraz üstünde olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Kurumları, Öğretmen, Stres, Bulguların Değerlendirilmesi

Evaluation of the Research Findings of the Factors That Cause Teachers Working in Educational Institutions to Experience Stress

Abstract

Bu araştırmanın amacı, eğitim kurumlarında görevli öğretmenlerin stres yaşamalarına neden olan faktörlerin veri analizinin incelenmesidir. Öğretmenler çeşitli toplumsal, ekonomi ve teknolojik gelişmelere paralel olarak değişebilen eğitim ve öğretim anlayışları nedeni ile meslekî tükenmişlikler yaşayabilmektedir. Alanyazın irdelendiğinde öğretmen stresini etkileyen en önemli temel faktörlerin kişisel, çevresel ve meslekî nitelikli olduğu görünmektedir. Öğretmenler, eğitim ve öğretim hizmetlerindeki öğrenci-öğretmen ve okul-aile çatışmaları, meslektaşları ile ilişkilerindeki olumsuzluklar, disiplin sorunları, fiziki koşullardaki yetersizlik, bürokratik işlerin çokluğu, toplumun eleştirileri, kalabalık sınıflar, öğrencideki gelişim geriliği, eğitim kurumları üstündeki sosyal ve politik baskılar, müfredattaki hızlı değişimler, iş yükü fazlalığı, yetersiz maaş, idari desteğin yetersizliği, yöneticilerinden ve müfettişlerden takdir görüp görmeme durumu, öğretmenin sınıf içi kontrolü kaybettikleri inancı ve yönetimle alakalı kararlara katılımın yetersizliği, öğretmenin meslekî yetkinliklerine ilişkin algılarındaki eksiklik, başarı algısında yetersizlik, düşük seviyede meslektaş ve yönetim desteği, rol çatışması ve rol belirsizliği, öğrencinin duyarsızlığı, ilgisizliği, ortamı bozan ve zarar veren davranışı gibi yoğun sorunlardan dolayı meslekî stresler yaşayabilmektedir. Bu çerçevede İstanbul'da bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim kurumlarında görev yapan toplam 54 öğretmenin kurumsal stres kaynaklarının ortaya çıkarılması ve bu durumun çeşitli değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın evrenini İstanbul'da bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırmada, elde edilen veriler ölçek formları ile toplanmıştır. Ölçek tablosunun ilk kısmında bireysel bilgiler, ikinci kısımda ise stresle baş etme ölçeği ile ilgili değerlendirme tablosu yer almaktadır. Analiz sonucunda katılımcı öğretmenlerin kurumsal stres düzeylerinin, alanyazında yapılan araştırmalardan el edilen sonuçlardan farklı olarak genel ortalamanın biraz üstünde olduğu belirlenmiştir.

Key Words: Educational Institutions, Teachers, Stress, Evaluation of Findings

Giriş

Öğretmenler çeşitli toplumsal, ekonomi ve teknolojik gelişmelere paralel olarak değişebilen eğitim ve öğretim anlayışları nedeni ile meslekî tükenmişlikler yaşayabilmektedir. Alanyazın irdelendiğinde öğretmen stresini etkileyen en önemli temel faktörlerin kişisel, çevresel ve meslekî nitelikli olduğu görülmektedir.

Öğretmenler, eğitim ve öğretim hizmetlerindeki öğrenci-öğretmen ve okul-aile çatışmaları, meslektaşları ile ilişkilerindeki olumsuzluklar, disiplin sorunları, fiziki koşullardaki yetersizlik, bürokratik işlerin çokluğu, toplumun eleştirileri, kalabalık sınıflar, öğrencideki gelişim geriliği, eğitim kurumları üstündeki sosyal ve politik baskılar, müfredattaki hızlı değişimler, iş yükü fazlalığı, yetersiz maaş, idari desteğin yetersizliği, yöneticilerinden ve müfettişlerden takdir görüp görmeme durumu, öğretmenin sınıf içi kontrolü kaybettikleri inancı ve yönetimle alakalı kararlara katılımın yetersizliği, öğretmenin meslekî yetkinliklerine ilişkin algılarındaki eksiklik, başarı algısında yetersizlik, düşük seviyede meslektaş ve yönetim desteği, rol çatışması ve rol belirsizliği, öğrencinin duyarsızlığı, ilgisizliği, ortamı bozan ve zarar veren davranışı gibi yoğun sorunlardan dolayı meslekî stresler yaşayabilmektedir.

Öğretmenlerin yaptığı çalışma açısından işine hazır olma durumu, öğrencisini kontrolde zorluk yaşaması da meslekî streslere sebep olan etkenlerdendir.

Son dönemlerde eğitimci kişilerin eğitim ve öğretim çalışmasına dönük kararlar üstünde etkisinin ve sorumluluğunun azalmış olması da öğretmenlerin meslekî stresler yaşamasına sebep olabilmektedir.

Öğretmenin karşılaştıkları problemlerle başa çıkabilmeleri ve problemlere etkili çözümler üretebilmeleri, onların meslekî stresleriyle doğrudan ilgilidir.

Düşük meslekî yetkinliğe sahip öğretmenin yüksek meslekî yetkinliğe sahip öğretmenle kıyaslandığında daha fazla meslekî stres yaşamasının nedeni, bu öğretmenin stres yaratan faktörlerle karşılaştığında problemi çözmeye odaklanmaması, aksine problem odağından kaçınma davranışı sergilemesidir.

Öğretmenler, eğitim ve öğretim hizmetlerindeki öğrenci-öğretmen ve okul-aile çatışmaları, meslektaşları ile ilişkilerindeki olumsuzluklar, disiplin sorunları, fiziki koşullardaki yetersizlik, bürokratik işlerin çokluğu, toplumun eleştirileri, kalabalık sınıflar, öğrencideki gelişim geriliği, eğitim kurumları üstündeki sosyal ve politik baskılar, müfredattaki hızlı değişimler, iş yükü

fazlalığı, yetersiz maaş, idari desteğin yetersizliği, yöneticilerinden ve müfettişlerden takdir görüp görmeme durumu, öğretmenin sınıf içi kontrolü kaybettikleri inancı ve yönetimle alakalı kararlara katılımın yetersizliği, öğretmenin meslekî yetkinliklerine ilişkin algılarındaki eksiklik, başarı algısında yetersizlik, düşük seviyede meslektaş ve yönetim desteği, rol çatışması ve rol belirsizliği, öğrencinin duyarsızlığı, ilgisizliği, ortamı bozan ve zarar veren davranışı gibi yoğun sorunlardan dolayı meslekî tükenmişlikler yaşayabilmektedir.

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, araştırma sorularına yanıt bulmak amacıyla toplanan verilerin çözümlenmesiyle elde edilen bulgulara yer verilmiş ve sonuçlar tablolar halinde gösterilmiştir. Öğretmenlerin, okulda kurumsal stres kaynağı olarak belirlenen durumları ne düzeyde stres yapıcı olarak algıladıklarına ilişkin istatistiksel analizler tablolarda yer almaktadır.

Tablo 1.

Katılımcıların mezuniyet durumlarına göre yüzdeler dağılımları

Mezuniyet	F	%
Lisans	34	64,81
Yüksek lisans	20	36,19
Doktora	0	0
Toplam	54	100.0

Tablo 1.'e göre katılımcıların toplam sayısı 54 olup, katılımcıların % 64.81' ini lisans mezunları öğretmenler % 36,19'unu ise yüksek lisans mezunu öğretmenler tarafından oluşmuştur. Katılımcıların mezuniyetleri bakımından anlamlı bir farkın olmadığı görülmüştür. Doktora yapan katılımcı öğretmen bulunmamaktadır.

Tablo 2.

Katılımcıların yaş gruplarına göre yüzdelik dağılımları

Yaş grubu	F	%
24-29	07	12,76
30-35	09	16,6
36-41	11	20,37
42-47	14	25,54
48-53	13	24,73
Toplam	54	100,0

Tablo 2.'ye göre katılımcıların yaş gruplarına göre dağılımı ve yüzdelik değerleri görülmektedir. Tabloya göre ölçeğe katılan eğitimcilerin en çok yoğunlaştığı yaş gurubu 42-47 yaş grubu olup bunun yüzdesi %25,54'dür. En az sayıdaki yaş grubu ise; %12,76 ile 24-29 yaş grubudur.

Tablo 3.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre yüzdelik dağılımları

Cinsiyet	F	%
Kadın	31	57.41
Erkek	23	42.59
Toplam	54	100.0

Tablo 3.'e göre katılımcıların toplam sayısı 54 olup, katılımcıların % 57.41' ini kadın % 42,59' unu ise erkek öğretmenler tarafından oluşmuştur. Katılımcıların cinsiyetleri bakımından anlamlı bir farkın olmadığı görülmüştür.

Tablo 4.

Katılımcıların kıdemlerine göre yüzdelik dağılımları

Kıdem	F	%
1-5	14	25.92
6-10	12	22.02

11- 15	16	29.62
16 ve üzeri	12	22.02
Toplam	54	100.0

Tablo 4.'e göre katılımcıların en çok 11-15 yıllık kıdem aralığında olduğu saptanmıştır, en az kıdem aralığı ise 06-10 ve 16 yaş ve üzeri yaş arası % 22.02 olarak eşit şekilde olduğu saptanmıştır.

Tablo 5.

Katılımcıların medeni durumlarına göre yüzdelik dağılımları

Medeni Durumu	F	%
Bekar	15	%27.07
Evli	39	%72.03
Toplam	54	100.0

Tablo 5.'e göre katılımcıların %72.03'ünü evli, %27.07'sini bekar eğitimciler oluşturmaktadır.

Tablo 6.

Katılımcıların görev unvanlarına göre yüzdeler dağılımları

Görevi	F	%
Yönetici	4	07.41
Öğretmen	50	92.59
Toplam	54	100.0

Tablo

6.'da

görüldüğü gibi göreve ilişkin frekans dağılımının büyük bir kısmı öğretmen olarak görev yapmaktadır. Bu ise % 92.59 gibi yüksek bir oranda gerçekleşmektedir. Yöneticiler ise % 07.41'lik bir kısmını oluşturmaktadır.

Tablo 7.

Katılımcıların stresle başa çıkabilme puanlarının betimsel sonuçları

Toplam	Madde	En Yüksek	En Düşük	X	S
	Sayı	Puan	Puan		
54	30	151	90	111.38	8.87

Tabloda 7’de görülen stresle başa çıkma puanlarının madde sayısı 30, alınabilen en yüksek puan 151, en düşük puan ise 90, standart sapması ise 08.87, $X=111.38$ ’lik puan negatif düzeydedir.

Tablo 8.

Katılımcıların mezuniyet durumlarına göre stresle başa çıkabilme t testi sonuçları

Mezuniyet	N	X	S	t	P	Açıklama
Lisans	35	117.85	10.22	-.603	.545	$P.>0.05$
Y.lisans	20	112.35	15.82			Anlamsız
Doktora	0	0	0	0	0	0

Tablo 8.’e göre, katılımcıların mezuniyet durumlarına göre aralarında anlamlı bir fark bulunamamıştır..

Tablo 9.

Katılımcıların cinsiyet durumlarına göre stresle başa çıkabilme durumu t testi sonuçları

Cinsiyet	N	X	S	t	P	Açıklama
Kadın	31	114.85	10.22	-.603	.545	$P.>0.05$

Tablo

Erkek	23	119.35	15.82			Anlamsız
-------	----	--------	-------	--	--	----------

9.'a

göre,

cinsiyet durumlarına göre erkeklerde stres daha fazla gözükse de manidar, anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Tablo 10.

Katılımcıların görev unvanına göre stresle başa çıkabilme durumları için t testi sonuçları

Cinsiyet	N	X	S	t	P	Açıklama
Erkek	4	114.76	07.10	1.246	.185	P.>0.05
Kadın	50	117.91	16.11			Anlamsız

Tablo 10.'a göre yönetici ve öğretmenlerin görev unvanlarına göre stresle başa çıkabilme düzeyleri arasında fark anlamsızdır.

Tablo 11.

Katılımcıların yaşına göre stresle başa çıkabilme durumlarına göre ANOVA sonuçları

Yaş	N	X	s	F	p	Açıklama
24-29	07	116.51	07.35	1.135	.325	P > 0.05

30-35	09	116.80	13.16			Fark anlamsız
36-41	11	122.49	12.08			
42-47	14	130.97	20.83			
48-53	13	117.75	12.59			
Toplam	54	604.52	66.01			

Tablo 11.'e göre katılımcıların yaş durumuna göre stresle başa çıkabilme ANOVA testinde 0,05 düzeyinde anlamlı bir fark bulunmamıştır. Öğretmenlerin stres yaratan yönetici davranışlarına yaş değişkenine göre manidar farklılık göstermediği, yaş değişkenine göre öğretmenlerin soru hakkında aynı düşünceye sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 12.

Katılımcıların medeni durumlarına göre stresle başa çıkabilme t testi sonuçları

Medeni Durum	N	X	s	t	P	Açıklama
Bekar	15	122.70	13.57	.607	.554	P > 0.05
Evli	39	119.12	11.7			Anlamsız

Toplam	54					
--------	----	--	--	--	--	--

Tablo 12.'ye göre eğitimcilerin medeni durumlarına göre, stresle başa çıkabilme sonuçları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Tablo 13.

Katılımcıların meslek kıdemlerine göre stresle başa çıkabilme ANOVA sonuçları

Mesleki Kıdem	N	X	s	F	p	Açıklama
1-5	14	121.15	11.96	1.34	.259	P >0.05
6-10	12	115.54	16.90			Anlamsız
11-15	16	121.22	15.08			
16 üzeri	12	124.0	9.49			
Toplam	54	121.67	13.38			

Tablo 13.'e katılımcıların, göreve yeni atanmış olan eğitimci ile mesleğinde ileri derecede deneyim sahibi eğitimcilerin görevleri sırasında stresle başa çıkamadıkları söylenebilir.

Sonuç

2022-2023 Eğitim Öğretim yılında İstanbul'da bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin yaşadıkları kurumsal stres kaynaklarını belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada, kurumsal stresin geneli ve boyutları ile öğretmenlerin kişisel değişkenleri arasındaki istatistiksel ilişkiler irdelenerek anlamlı sonuçlara ulaşılması hedeflenmiştir.

Bu bağlamda ortaya çıkan en önemli sonuç, araştırma kapsamındaki öğretmenlerin yüksek düzeyde kurumsal stres altında olmadıklarıdır.

Kurumsal stresin, özellikle hoşgörü, dayanışma, birlik ve beraberlik, mesleki gelişim, kurumsal olanaklar açısından öğretmenlerin okulda yoğun stres yaşamadıkları ve huzurlu oldukları anlaşılmıştır.

Bu bulgudan hareketle okullarda görev yapan öğretmenlerin mesleki güvencelerinin, okuldaki sosyal ve kültürel olanakların, huzur içinde eğitim öğretim faaliyetlerini sürdürme vb. beklentilerinin az olduğu, ancak bu beklentilerin istedikleri oranda gerçekleştiği ileri sürülmektedir. Bir başka ifadeyle, öğretmenlerin mesleki güvenceleri ile yükselme, gelişme ve kurumsal olanaklarının yeterli olduğudur.

Araştırmanın ortaya koyduğu genel sonuç; okul yapı ve işleyişine ilişkin olarak ortaya çıkan olumsuz durumların, öğretmenler tarafından stres yaratıcı olarak algılanmadığı ve dolayısıyla branş öğretmenlerinin kurumsal stres içinde bulunmadıklarını göstermektedir.

Sonuç olarak çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda öğretmenlerin stresle baş edebilmeleri ve sağlıklı yaklaşımlarla stresi yönetebilmeleri, çalıştıkları okula, eğitim verdikleri sınıfa, çocuklara ve ailelere olumlu yansımaktır.

Okula ilişkin farklı paydaşların okulda stres yaratan etmenlere ilişkin görüşlerinin incelenmesinin alana ciddi bir katkı sunabileceği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Aldemir, Ceyhan. (1993). Personel Yönetimi. İzmir Fakülteler Kitabevi: İzmir.
- Bulus M.,1999, Öğretmenlerde Stres: Belirtileri, Nedenleri ve Başa Çıkma Teknikleri, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:5, 66 – 70.
- Balaban, J. (2000). Temel Eğitimde Öğretmenlerin Stres Kaynakları ve Başa Çıkma Teknikleri: IV. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu, *Pamukkale Eğitim Fakültesi Dergisi*
- Çelik, K. (1991). İlköğretimde Karara Katılma, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
- Fındıkcı, İlhami. (1990). Otel Yöneticilerinin Kişilik Özellikleri İle İlgili Bir Araştırma, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
- Ibrahim, Barbara J. (1998). Ruh Sağlığı ve Davranış Bozuklukları, Ankara: Turhan Kitabevi.
- İncir, Gülten. (1983). Milli Prodüktivite Merkezi, Verimliliği Artırıcı Yaklaşım ve Teknikler Dizisi, Ankara.
- Özdemir, A. (1998). Öğretmenlerin Stresinin Azaltılmasında Okul Müdürlerinin Rolü. *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı: 138 (Nisan- Haziran), s. 6-12.
- Özgüven, İbrahim Ethem. (1992). Hacettepe Kişilik Envanteri (HKE) El Kitabı 2.Revizyon, Ankara: Pdrem
- Pehlivan, İnayet. (1995). Yönetimde Stres Kaynakları. Ankara: Pegem
- Sabuncuoğlu, Zeyyat. (1984). Çalışma Psikolojisi. Uludağ Üniversitesi Yayınları: Bursa.
- Sungur, Nuray. (1997). Yaratıcı Düşünce, İstanbul: Evrim Yayınevi, 2. Basım.
- Şimşek, M. Şerif. (1999). Yönetim ve Organizasyon, Ankara: Nobel Yayıncılık,5.Bası.
- Torun, Alev. (1996). Stres ve Tükenmişlik. İstanbul: Endüstri ve Örgüt Psikolojisi, Türk Psikologlar ve Kalder Kalite Derneği Ortak Yayını.
- Tutar, Hasan. (2000). Kriz ve Stres Ortamında Yönetim, İstanbul: Hayat yayıncılık Ve İletişim